

HÄRKÄTIEN YHTEISTOIMINTA-ALUE
MIELENTERVEYS- JA PÄIHDESUUNNITELMA 2022–2025

Lieto, Koski TI, Marttila

Työryhmä 16.11.2021
Sosiaali- ja terveyslautakunnan jaosto 14.12.2021
Hyväksytty sosiaali- ja terveyslautakunnan jaosto 2.3.2022

Sisällysluettelo

Mielenterveys- ja päihdesuunnitelman tavoite, sisältö ja seuranta	2
Suunnitelman tietoperusta, osallistaminen ja työryhmä.....	3
Suunnitelman painopisteet ja periaatteet.....	4
Visio vuoteen 2025, nykytilanteen arviointi ja käytössä olevat hyvät toimintamallit ikäryhmittäin	5
Toimenpiteet 2022–2025.....	12
Mielenterveysosaamisen lisääminen kunnissa ja riittävät resurssit perustasolla	13
Laaja-alainen hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnissa	15
Lapsen ja nuoret, ehkäisevät toimenpiteet.....	16
Lapset ja nuoret, hoito- ja kuntoutuspalvelujen toimenpiteet.....	18
Lapset ja nuoret, osallisuuden lisääminen.....	18
Työikäiset , ehkäisevät toimenpiteet.....	19
Työikäiset, hoito- ja kuntoutuspalvelujen toimenpiteet.....	20
Työikäiset, osallisuuden lisääminen.....	21
Ikääntyneet, ehkäisevät toimenpiteet.....	22
Ikääntyneet, hoito- ja kuntoutuspalvelujen toimenpiteet.....	23
Ikääntyneet, osallisuuden lisääminen.....	24

Mielenterveys- ja päihdesuunnitelman tavoite, sisältö ja seuranta

Tavoite

Mielenterveys- ja päihdepalvelujen järjestämisestä vastaavat kunnat. Härkätien yhteistoiminta-alueen mielenterveys- ja päihdesuunnitelmalla ohjataan, kehitetään ja johdetaan alueen mielenterveys- ja päihdetyötä. Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma kytketään osaksi kuntien hyvinvointikertomusta ja kuntastrategiaa.

Suunnitelma on laadittu kansallisten linjausten pohjalta. Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020–2030 julkaistiin keväällä 2020. Mielenterveysstrategia ohjaa myös päihdepalvelujen kehittämistä. Siinä ehdotetut pähteitä koskevat toimenpiteet sovitetaan yhteen alkoholi-, tupakka-, huume- ja rahapelipolitiikan kanssa ja ne täydentävät Ehkäisevän päihdetyön toimenpideohjelmia. Vuoteen 2025 asti voimassa oleva Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma tukee kunnissa ja alueilla tehtävää lakisäateistä työtä. Päihde- ja riippuvuusstrategia – yhteiset suuntaviivat vuoteen 2030 julkaistiin huhtikuussa 2021.

Mielenterveys- ja päihdetyöstä kunnissa säädetään mm.

terveydenhuoltolaki (1326/2010)

sosiaalihuoltolaki (1310/2014)

mielenterveyslaki (1116/1990)

laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015)

päihdehuoltolaki (41/1986)

erityislainsäädäntöön kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön asetus opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoidosta eräillä lääkkeillä (33/2008).

Sisältö

Suunnitelma sisältää nykytilan arvioinnin, tavoitetilan, ikäryhmittäiset toimenpiteet kansallisten painopisteiden mukaan huomioiden paikallinen tarve jaotellen ehkäiseviin sekä hoito- ja kuntouttaviin palveluihin.

Seuranta

Toimenpiteiden vaikuttavuutta seurataan vuosittain työryhmän arviona ja kuntakohtaisissa hyvinvointikertomuksissa. Arviointiryhmän kutsuu koolle mielenterveys- ja päihdeyksikön esimies ja työryhmän sihteerinä toimii ennaltaehkäisevän päihdetyön koordinaattori.

Suunnitelman tietoperusta, osallistaminen ja työryhmä

Suunnitelma perustuu kuntien hyvinvointikertomuksiin ja hyvinvointi-indikaattoreihin, kansalliseen mielenterveysstrategiaan ja itsemurhien ehkäisyohjelmaan sekä siihen nojautuvaan päihde- ja riippuvuusstrategiaan.

Suunnitelmaa laadittaessa on kuultu Härkätien yhteistoiminta-alueen mielenterveys- ja päihdetyön tiimiä, Liedon ehkäisevän päihdetyön ryhmää, nuorisovaltuustoja ja vanhus- ja vammaisneuvostoja. Toimenpide-esityksenä on asiakkaiden osallisuuden lisääminen palvelujen kehittämiseen laajemmin.

Suunnitelmaa on työstänyt työryhmä, johon on kuulunut sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöä sekä varhaiskasvatuksen, nuorisotoimen, vapaa-aikatoimen ja koulun edustajia yhteistoiminta-alueelta sekä Liedon työllisyyspalvelut.

Linkit

[Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020-2030 \(valtioneuvosto.fi\)](#)

[Päihde- ja riippuvuusstrategia. Yhteiset suuntaviivat vuoteen 2030 - Valto \(valtioneuvosto.fi\)](#)

[Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma \(thl.fi\)](#)

[Käypä hoitosuosituksien mielenterveyshäiriöihin \(kaypahoito.fi\)](#)

[Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2017–2019](#)

[Liedon kunnan hyvinvointikertomus](#)

[Liedon kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2021 - 2025](#)

[Kosken TI kunnan lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelma](#)

[Kosken TI työikäisten ja ikäihmisten hyvinvointisuunnitelma](#)

[Kosken TI hyvinvointikertomus](#)

[Marttilan kunnan hyvinvointikertomus](#)

[Marttilan kunnan strategia](#)

[Marttilan kunnan strategian liite](#)

[Perhekeskuksen toimintasuunnitelma](#)

Suunnitelman painopisteet ja periaatteet

Kansalliset painopisteet ovat suunnitelman pohjana

Mielenterveysstrategiassa on seuraavat viisi painopistealuetta:

Mielenterveys pääomana, Lasten ja nuorten mielenterveys, Mielenterveystoimet, Tarpeenmukaiset laaja-alaiset palvelut ja Mielenterveysjohtaminen.

Valtakunnallisesti strategian painopisteiden tavoitteista painotetaan erityisesti vuosina 2020–2022:

1. lisätä ehkäisevien ja hoitopalveluiden saatavuutta perustasolla sekä näiden ylläpitämiseksi tarvittavaa yhteistyörakennetta,
2. parantaa työelämään kuntouttavia mielenterveyspalveluja,
3. parantaa mielenterveysosaamista kunnissa ja
4. parantaa osaamista itsemurhien ehkäisyyn.

Päihde- ja riippuvuusstrategian painopistealueet ovat:

1. tuetaan päihteitä käyttävien ja riippuvuushaittoja kokevien ihmisten oikeuksia,
2. vahvistetaan asiantuntijuutta, yhteistyörakenteita, tietoperustaa ja tiedonkulkua,
3. tuetaan toimivia ja etsitään uusia ratkaisuja,
4. varmistetaan ehkäisevän päihdetyön ja päihde- ja riippuvuuspalveluiden laatu ja saatavuus,
5. varmistetaan päihde- ja riippuvuusasiantuntemus ja yhteistyö valtioneuvostotasolla.

Nämä kansalliset tavoitteet ohjaavat Härkätien yhteistoiminta-alueen mielenterveys- ja päihde-suunnitelmaa ja sen toimenpide-esityksiä.

Periaatteet

Palvelujen kehittäminen pohjautuu peruspalvelujen mielenterveysosaamisen lisäämiseen osana laajempaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Mielenterveyden edistäminen ja ehkäisevä päihdetyö ovat osa tavanomaisia sosiaalipalveluja, terveyskeskuspalveluja ja sivistystoimen peruspalveluja.

Mielenterveys- ja päihdetyössä kaikissa palveluissa periaatteina ovat hyvä ammatillinen osaaminen, asiakas- ja perhelähtöisyys, hyvät vuorovaikutussuhteet sekä asiakkaiden ja perheiden osallisuus palvelu- / hoitosuunnittelussa.

Visio vuoteen 2025, nykytilanteen arviointi ja käytössä olevat hyvät toimintamallit ikäryhmittäin

Visio 2025

Mielenterveys- ja päihdehoitoon on varattu riittävät resurssit terveyskeskuksessa kansallisten hoitolinjausten mukaisesti. Perustason palveluissa on käytössä vaikuttavaksi todetut menetelmät eri ikäryhmien yleisimpien mielenterveyshäiriöiden ja päihteiden liikkakäytön varhaiseen hoitoon, itsemurhavaarassa olevien hoitoon ja opiskeluhuollon varhaisia interventioihin.

Menetelmien ylläpitämiseksi ja häiriöiden tunnistamisen ja hoidon tukemiseksi on yhteistyörakenne erikoissairaanhoidon kanssa. Yhteistyö viranomaisten, järjestöjen ja kunnan toimialojen kanssa on sujuvaa ja säännöllistä.

Mielenterveyskuntoutujien tuetun työllistymisen toimintamalli, jossa kuntoutus ja työhönvalmennus toteutuvat hoidon sisällä, on käytössä. Työllistämispalveluiden työkykyhankkeen 2020–2022 kautta on osatyökykyisten työmahdollisuuksia ja työkyvyn tukea saatavilla. Etsivä nuorisotyö on osa kuntouttavaa ja ehkäisevää työtä.

Ennaltaehkäisevässä työssä puheeksi otto alkaa äitiysneuvolasta kartoittamalla tulevien vanhempien tarvetta ehkäiseviin tai varhaisen tuen palveluihin ja tarvittaessa hoitoonohjauksella. Varhaiskasvatus-, koulu- ja nuorisoiässä ennaltaehkäisevä työ jatkuu osallistavin menetelmin terveellisistä elämäntavoista sekä huomioimalla ongelmatilanteet riittävän varhaisessa vaiheessa. Mielenterveys- ja päihdepalveluita on tarjolla esiintyvän tarpeen mukaan kaikissa ikäryhmissä ja palveluun pääsy on helppoa.

Näiden toimien perusteella voidaan merkittävästi helpottaa vakavien ongelmien syntymistä, ehkäistä sairauksia, lisätä hyvinvointia ja ehkäistä varhaista eläkkeelle siirtymistä.

Nykytilanteen arviointi

Kuntien hyvinvointikertomukset hyvinvointi-indikaattoreineen ovat suunnitelman liitteinä.

Nykytilanteen arvion mukaan erityisesti lasten ja nuorten sekä ikääntyvien palvelurakenteen, -resurssien ja -muotojen kehittäminen on keskeistä. Työikäisten osalta on tarve lisähenkilöstöstä.

Kansallisten linjausten mukaisesti erikoissairaanhoidon hoitokriteerit ovat tiukentuneet ja yhä useampi potilas ohjataan perusterveydenhuollon hoitovastuulle. Selkeitä linjauksia terveyskeskuslääkärin oikeuksista diagnosoida neuropsykiatrisia häiriöitä esimerkiksi ADHD, ja aloittaa lääkitystä, ei ole. Tämä vaatii mittavaa lääkäreiden koulutusta. Toisena vaihtoehtona on ostaa psykiatrin palveluita perusterveydenhuoltoon. Tutkimusten, hoidon ja kuntoutuksen onnistumiseksi tarvitaan perusterveydenhuoltoon lisää psykiatriseen työhön perehtyneen sairaanhoitajan ja aikuisväestön palveluihin suunnatun psykologin työpanokset.

Peruspalveluissa on jatkuvasti henkilöstön koulutustarvetta palvelutarpeen kasvaessa sekä henkilöstön vaihtuvuuden takia.

Painopistettä tulee saada edelleen muutettua korjaavista palveluista varhaisen tuen ja ennaltaehkäiseviin palveluihin. Hyvinvointi-indikaattorien valossa väestön mielenterveyden häiriöt ja päihteiden käyttö on lisääntynyt. Tätä tukee poliisin tilastot huumausainerikosten ja päihteiden alaisena tehtyjen rikosten lisääntyminen sekä mielenterveyssyistä eläkkeelle siirtyvien kasvavasta määrästä. Mielenterveyshäiriöt ja päihteiden käyttö ovat selvästi kuntien palvelujärjestelmän haasteita sekä henkilöstön osaamisen, palvelutarpeen tunnistamisen että vaikuttavien palvelujen tarjoamisen näkökulmasta.

Mielenterveys- ja päihdeyksikön ryhmätoiminta on keskeytynyt pandemian aikana. Jo sitä ennen sosiaalisen kuntoutuksen ryhmiä on ollut erityisesti Kosken TI ja Marttilan alueella vaikea järjestää pienten osallistumismäärien ja osallistujien erilaisten tavoitteiden takia. Kuntoutus on kuitenkin välttämätöntä koulutukseen tai työelämään palaamiseksi tai arjessa pärjäämiseksi kotona. Kuntoutus voi olla sosiaalisia taitoja vahvistavaa, työhön tai opiskeluun valmentavaa, päivittäisiin toimintoihin harjoittavaa tai arkea rytmittävää / sisältöä tuovaa päivä- tai kerhotoimintaa. Syksystä 2021 alkaen Marttila ostaa Liedon työllisyyspalveluilta nuorille kuntouttavaa työtoimintaa.

Kosken TI ja Marttilan etsivä nuorisotyö järjestetään Loimaalta käsin. Liedon etsivän nuorisotyön nuorille järjestetyt ryhmätoiminnot ovat toimineet pandemian aikana etäryhminä mm. Discordin kautta. Liedossa etsivät järjestävät nuorille matalan kynnyksen ryhmätoimintaa kerran viikossa avointen ovin ja Arjen tähden -ryhmän myötä. Arjen tähden ryhmä on kiinteä sosiaalisen kuntoutuksen ryhmä, jota järjestetään yhdessä sote-palveluiden kanssa.

Pitkiin psykoterapioihin on vaikea päästä. Lyhytterapiajaksoja on helpommin tarjolla, mutta ne soveltuvat vain lieviin tai keskivaikeisiin oireisiin. Mielenterveystalo.fi -sivustolla on tarjolla nettiterapiaa useisiin eri oireisiin. Sen hyödyntäminen on vielä vähäistä ja koetaan vaikeana. VSSHP:n psykiatristen palveluiden ja yhteistyön vahvistaminen perusterveydenhuollon kanssa olisi erittäin tar-

keää tulevaisuudessa myös psykogeriatriassa. Koulutus- ja resurssitarvetta on ensi sijassa terveyskeskuksessa, jotta hoitovastuu toteutuu kansallisten linjausten mukaisesti. Tarvetta on erityisesti päihdehoitajan, sairaanhoitajan ja psykologin vastaanotoista sekä psykiatrian osaamisesta/konsultaatiosta. Myös kuntoutusohjauksen resurssista on pulaa.

A-klinikan päihdeverkkopalveluilla ei ole ollut paljoa kysyntää. Työllistämispalveluissa olevien asiakkaiden heikot tietotekniikkataidot voivat muodostua esteeksi saada palveluja. Koronan myötä etäpalvelut ovat lisääntyneet ja niitä tulisi edelleen kehittää helppokäyttöisiksi ja riittävällä kasvokain tapahtuvalla tuella ja ohjauksella. Yhteistyö kansalaisopiston opintosuunnittelun kanssa on tärkeässä asemassa kuntalaisten atk-taitojen lisäämisessä.

Käytössä olevat hyvät toimintamallit

Osaamisen lisääminen

Kuntatasolla poikkihallinnollinen yhteistyö toimii hyvin ja palveluohjaus on perustyötä. Palveluohjaukseen koulutetaan Liedon kunnassa lisää työntekijöitä. Liedon mielenterveys- ja päihdeyksikössä on mahdollistettu mielenterveys- ja päihdetyön erikoistumisopintojen suorittaminen ja henkilöstöä on koulutettu laajasti puheeksi ottoon ja motivoivaan haastatteluun. Liedossa sosiaalipalveluiden ja sivistyspalveluiden henkilöstöä on käynyt vuonna 2021 ehkäisevän päihdetyön päihdetietoa- ja taitoa toimintamallin koulutuksen, josta on saatu hyviä tuloksia 6. ja 7. vuosiluokien oppilaiden kanssa. Malli on levitettävissä myös Marttilaan ja Koskelle TI. Suomen Mielenterveysseuran koulutus Mielenterveyden ensiapu -kurssi on järjestetty kaikissa Härkätien yhteistoiminta-alueen kunnissa.

Mininepsy-koulutus (ratkaisukeskeinen neuropsykiatrinen työote) on niin työllistämis-, sivistys- sekä perhe- ja sosiaalipalveluissa nähty hyödylliseksi. Mininepsy-koulutuksen tarve on kirjattu Liedon lasten – ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan, jotta valmennusta pystytään tarjoamaan omana toimintana asiakkaille. Neuropsykiatrisen osaamisen lisääminen olisi tärkeää eri hallintoaloilla mm. kouluissa. Aikuisten neuropsykiatrisiin tutkimuksiin on jopa vuoden jono, jolloin olisi tärkeää saada tukea ja apua jo diagnoosin odotteluvaiheessa.

Henkilöstön koulutus peruspalveluissa tulee olla systemaattista ja jatkuvaa henkilöstön vaihtuvuuden takia osaamisen ylläpitämiseksi.

Laaja-alainen hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Kunnissa toimii useita hyvinvointityötä edistäviä yhteistyöverkostoja, joissa päivitetään ja arvioidaan hyvinvointityölle asetettujen tavoitteiden toteutumista ja toimenpiteitä. Yhteistyöverkostot on koottu niin, että kohderyhmän tarpeet ja tilanne tulee mahdollisimman kokonaisvaltaisesti huomioiksi. Vuosittainen hyvinvointikertomus kuvaa kokonaisuudessaan kunnan hyvinvoinnin tilaa ja arvioi kerran valtuustokaudessa laadittavan laajan hyvinvointikertomuksen tavoitteiden toteutumista.

Nuorisovaltuustojen ja vanhus- ja vammaisneuvostojen toimintaa on kaikissa yhteistoiminta-alueen kunnissa.

Lapset ja nuoret

Perhekeskustoiminta on aloitettu yhteistoiminta-alueella ja sitä kehitetään jatkuvasti paikallisesti osana valtakunnallista perhekeskusverkostoa lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden mukaisesti.

Alle kouluikäisten lasten perheille on käytössä Turun yliopiston hoitotieteen laitoksen Voimaperheet –ohjelma sekä enemmän ohjausta tarvitseville Ihmeelliset vuodet-ohjelma. Liedon henkilöstöä on koulutettu Hoivaa- ja leiki -menetelmään ja sitä siirretään käytäntöön. LEKE-yhdessä 3–5-vuotiaiden lasten itsesäätelyn vahvistamiseen ja vanhemmuuden tukemiseen koulutukset ovat alkaneet. Ohjelmia toteutetaan osin netin kautta tehtävillä harjoituksilla, ohjauskeskusteluihin ja kotikäynnein. Ohjelmiin hakeudutaan neuvolan kautta. Perheneuvolassa on myös valmius Ihmeelliset vuodet –ohjelmaan.

Neuvolaan on palkattu syksyllä 2021 perhekoutsi perheiden tukemiseksi ja vanhemmuuden vahvistamiseksi. Perhekoutsin voi tavoittaa myös sosiaalisessa mediassa (Facebook ja Instagram). Työhön kuuluu myös ryhmätoimintaa, jota on suunnattu esim. ahdistuneisuusoireileville tytöille.

Mielenterveystyöhön suunnattu perheneuvolan sairaanhoitajan toimi on jalkautunut yhteistoiminta-alueen koululle sisältäen erilaisia ryhmiä, nuorten itsetuntemuksen vahvistamista ja muita mielen-terveyttä edistäviä keinoja. Palvelulle on tarvetta kaikissa kunnissa aikaisempaa enemmän.

Liedon kouluissa on otettu käyttöön ns. Hyvinvoinnin vuosikello, minkä mukaan kouluissa käsitellään eri hyvinvointiin, terveyteen, itsetuntemukseen, tunnetaitoihin ja elämäntapoihin liittyviä teemoja kuukausisuunnitelmaan perustuen. Käytössä on myös ns. perhekeskuksen palveluviuhka selkeyttämään palveluihin ohjaamista.

Liedossa nuorisopalvelut tekevät erityisnuorisotyötä. Koulunuorisotyötä tehdään tällä hetkellä hankerahoituksella. Nuorisotyön siirtyminen vakituisesti kouluihin on tulevaisuuden suunnitelmassa.

Nuorisotyössä toteutetaan pienryhmätyöskentelyä, jossa pystytään paremmin kiinnittämään huomiota myös mielenterveys- ja päihdeongelmiin. Pandemian aikana on Liedossa kehitetty uusia toimintamalleja verkkopalveluina sekä avoimella keskustelualustalla että kahdenkeskiseen keskusteluun. Nuorisotyö on järjestänyt kouluissa erilaisia teematunteja: kaveritaidot, hyvinvointi ja stressi, Olen arvokas, unelmatyöpaja ja päihdeluennot. Myös kouluissa on toimittu itsetuntoa vahvistavien ja päihdetuntien järjestämisessä.

Loimaan ja Turun seudun Ankkuritoiminta vastaa Näppäri-keskusteluista (näpistyksistä kiinni jääneet lapset ja nuoret) ja nuoret rikoksenteekijät ohjautuvat Ankkurin toimintaan. Alkoholista käyttäneiden nuorten osalta valomerkkitoiminta toteutuu lastensuojelun ja nuorisotyön yhteistyönä. Valomerkki –keskustelu vastaa mini-interventiota nuorten osalta.

Varhaiskasvatuksen, opetustoimen ja vapaa-aikapalveluiden henkilöstö tekee merkittävää ennaltaehkäisevää työtä lasten ja nuorten arjessa ja myös kodin ja koulun yhteistyöllä on suuri merkitys lasten ja nuorten hyvinvointiin. Koulukuraattori- ja –psykologipalveluita on vahvistettu. Nuorisopalvelut ja etsivä nuorisotyö ovat mukana yhteisöllisissä opiskeluhuoltotyöryhmissä kunnissa.

Liedon kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on hyväksytty kunnanvaltuustossa v. 2021. Se sisältää toimenpiteet lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisäämiseksi. Niiden toteuttaminen on monin osin jo aloitettu. Toteutuessaan lasten ja nuorten hyvinvointi lisääntyy ja mielenterveyden häiriöihin ja päihteiden käyttöön pystytään puuttumaan jo varhemmin. Myös Koski TI on laatinut lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman, jonka toimenpiteiden toteutumista seurataan säännöllisesti kootussa monitoimijaisessa työryhmässä. Toimenpiteet ovat linjassa nyt laadittavan mielenterveys- ja päihdesuunnitelman kanssa.

Työikäiset

Työssä käyvien osalta mielenterveys- ja päihdeselvitykset ohjataan työterveyshuoltoon. Työpaikoilla on laajasti käytössä hoitoonohjaus. Kuntien henkilöstön osalta hoitoonohjaus ja palvelujen saatavuus ovat vaihtelevalla tasolla riippuen työterveyshuoltosopimusten sisällöstä. Usein työterveys hoitaa akuuttiin tilanteeseen liittyen 4–5 käyntiä psykologilla, jonka jälkeen hoito ohjataan oman kunnan terveyskeskukseen tai psykiatriseen konsultaatioon.

Työmarkkinoiden ulkopuolella oleva aikuisväestö on terveyskeskuspalveluiden piirissä. Väestön palvelutarve on kasvanut ja sen seurauksena mielenterveys- ja päihdetiimiin on palkattu yksi sairaanhoitaja ja yksi kuntoutusohjaaja lisää. Tarvetta on myös 1 psykologin työpanokselle aikuisväestölle.

Työllistymispalveluista ohjataan sosiaali- ja/tai terveyspalveluihin matalalla kynnyksellä työllistymispalveluiden päihdestrategian mukaisesti ja varhaisen puuttumisen mallia käytetään. Työttömille kuntalaisille tarjotaan maksutonta työttömien terveystarkastusta.

A-klinikan palvelut ovat käytössä ilman lähetettä nuorille, työikäisille ja ikääntyville. Palvelut sisältävät vastaanottopalvelut, selviämisaseman, katkaisuhoidon, kuntoutuksen, verkkoterapian ja asumispalvelut. Viimeksi mainittua pitkäkestoista kuntoutusta ja asumista varten tarvitaan palvelutarpeen arviointi kunnan sosiaalipalveluissa.

Vastaanottopalveluissa AUDIT–kysely ja mini-interventio on käytössä tarvittaessa. Tupakasta vieroitusohitajan vastaanottopalveluita käytetään aktiivisesti, ohjaus toimii ja käyntimäärät ovat lisääntyneet. Terveystarkastajat tekevät terveystarkastuksen yhteydessä päihdekartoituksen. Elintapaohjausryhmiä (VESOTE –vaikuttava elintapaohjaus sosiaali- ja terveyspalveluissa) on järjestetty säännöllisesti (6 ryhmää/v) ennen pandemiaa ja ryhmät ovat olleet suosittuja. Aikuisten päihde- ja mielenterveysvastaanoitoille Sarastukseen voidaan ottaa myös perhe mukaan.

Opioidiriippuvaisten korvaushoito on järjestetty terveyskeskuksen mielenterveys- ja päihdesairaanhoitajien toimesta. Puhtaita neuloja on saatavilla Turun kaupungin Milli -palvelupisteestä.

Kuntouttavassa työtoiminnassa olevia päihdeasiakkaita tuetaan päihteettömyyteen sekä ohjataan herkästi päihdehuollon palveluihin, osalle asiakkaista päihdeseuranta on ehtona kuntouttavaan työtoimintaan osallistumiselle. Kaikki kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat käyvät työttömien terveystarkastuksessa, josta voidaan ohjata huumeeseulaan tai puhallutetaan.

Liedossa hankerahoitus on saatu työkykyohjelmalle, jossa paneudutaan osatyökykyisten työllistämiseen. Se sisältää koulutusta, työkykyä edistävää toimintaa ja palveluohjausta.

Koskella TI ja Marttilassa työllisyyden kuntakokeilu on käynnissä ja kokemukset ovat hyviä yksilöllisistä työllistymissuunnitelmista ja ohjausresurssin lisäämisestä.

Ikääntyneet

Ikäihmisten osalta alkoholin riskikäytön puheeksi ottoa sekä lääkkeiden ja alkoholin sekakäytöstä keskustellaan paljon palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä (STM: ikääntyneet ja päihteet opas). Ikäihmisille ei ole tarvetta vastaavasti sopivia päihdepalveluita eikä mielenterveyspalveluita. Palvelut ovat osa terveyskeskuksen vastaanottopalveluita.

Ikäneuvolassa on yhtenä osana AUDIT päihteidenkäytöstä keskusteltaessa. Pilke-toimintaan ohjataan terveydenhuollon kautta. Ikäneuvola toimii koko yhteistoiminta-alueella, jolloin terveysriskit tulevat esiin. Neuvola on siirtymässä terveystarpeiden toiminnaksi vuonna 2022, jolloin terveystarpeisiin saadaan tarvittaessa matalalla kynnyksellä laajempi arvio toimintakyvystä ja terveysriskeistä, mm fysioterapeutin ja muistihoitajan arviona ja tarvittaessa aloittaa hoito- ja kuntoutustoimenpiteet.

Psykiatrisissa kysymyksissä ja konsultaatiotarpeissa hyvänä toimintatapana on ensin kääntyä oman yksikön hoitavan lääkärin puoleen, joka voi hyödyntää terveyskeskuksen koko osaamista ja mahdollisesti käyttää erikoislääkärikonsultaatiota.

Ikäihmisten päivätoimintaa on lisätty mm Ruskaset- ja Pilkeriikot. Tarvetta päivätoimintaan ja vertaistukeen on koko ajan enemmän mm ikääntyneiden pitkäaikaistyöttömien keskuudessa ennen eläkkeelle siirtymistä ja sen jälkeen. Väliinpuotoajaryhmänä on 60–75-vuotiaat.

A-klinikan palvelut ovat tarjolla myös ikääntyville ja eläkeläisille. Mielenterveyshäiriöiden ja -sairauksien hoito terveyskeskuksessa vaatii henkilöstön lisäämistä: 1 päihdehoitaja, 1 mielenterveyteen suuntautunut sairaanhoitaja ja 1 psykologi sekä psykiatrian konsultaatiota.

Yhteenveto

Nuorten mielenterveyshäiriöt ml. koulukiusaaminen, päihteiden käyttö erityisesti nuuskan käyttö ja haitalliseksi koettu peliaika ovat kasvussa. Liedon kuntaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa on näihin seikkoihin kiinnitetty huomiota ja toimenpiteitä on jo aloitettu. Myös Kosken TI ja Marttilan kuntien hyvinvointisuunnitelmat ovat käytössä.

Toimenpiteitä tarvitaan etenkin nuorten kuntoutukseen takaisin koulutukseen tai työelämään. Työtoiminta tulisi olla osa nuoren hoitosuunnitelmaa ja päivään sisällyttää mielenterveys- ja/tai päihdehoito valtakunnallisen linjauksen mukaisesti. Etenkin nuorten palvelujen tulisi olla maksuttomia ml matkat. Pandemian seurauksena erityisesti nuorten ahdistuneisuus on lisääntynyt.

Ikäihmisten mielenterveys- ja päihdepalveluihin on enemmän tarvetta sekä terveyskeskuksen vastaanottopalveluissa että ryhmätoiminnoissa arjen tueksi.

Mielenterveys- ja päihdeyksikön resurssit eivät riitä työikäisten palvelutarpeeseen.

Sähköiset ja verkkopalvelut ovat muotoutumassa ja tarvetta on käytön ohjauksessa sekä palvelun helppokäyttöisyydestä asiakkaan kannalta.

Eriyisesti hoito- ja kuntoutuspalveluita tulisi kehittää lisäämällä henkilöstön osaamista ja vahvistamalla henkilöstöresurssia terveyskeskuksen vastaanottopalveluissa varmistaen näin nopea hoitoon pääsy. Hoitoon pääsyä vahvistetaan myös rakentamalla pysyvä yhteistyörakenne erikoissairaanhoidon psykiatrian kanssa ja hyödyntämällä A-klinikan palveluita päihdehoidon katvealueilla mm. Ikääntyneiden palveluissa.

Asiakkaiden osallisuus ja asiantuntemuksen hyödyntäminen on jäänyt vähäiseksi nykyisessä palvelujärjestelmässä ja palvelujen suunnittelussa.

Toimenpiteet 2022–2025

Ensisijaista on turvata riittävät resurssit mielenterveys- ja päihdehoitoon perusterveydenhuollossa mahdollistaen nopea hoitoon pääsy ja hoidon aloittaminen kansallisten linjausten mukaisesti. Samoin on huolehdittava laaja-alaisesta ja säännöllisestä koulutuksesta puheeksi ottamiseen, motivoivaan haastatteluun, hoitoon- / palveluohjaukseen, mielenterveyden ensiavusta, mini-interventioista, asiakasosallisuudesta ja asiakkaiden digiosaamisen lisäämiseen. Osaamisen lisäämiseen liittyy myös toimiva yhteistyö ja konsultaatio erikoissairaanhoidon psykiatrian ja A-klinikan kanssa.

Palvelutarpeiden osalta erilaisia ryhmätoimintoja ja vertaistukea on lisättävä Työikäisten hoitoon ja kuntoutukseen sisällytetään kuntouttavia työllistymis- ja koulutustoimenpiteitä yhteistyössä työllisyyspalveluiden kanssa.

Asiakkaiden ja omaisten osallisuutta lisätään palvelujen kehittämisessä ja toteuttamisessa suunnitelmakaudella yhdessä järjestöjen ja seurakunnan kanssa. Myös kokemusasiantuntijoiden käyttö palvelusuunnittelussa selvitetään.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintamalleja otetaan käyttöön ja kuntalaisosallisuutta hyödynnetään esim. päätösten vaikutusten ennakoarvioinnissa. Hyväksytyjä suunnitelmia kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi seurataan ja arvioidaan säännöllisesti.

Sote-valmistelu ja hyvinvointialueelle siirtyminen vuonna 2023 huomioidaan ja osallistutaan valmisteleviin työryhmiin.

Mielenterveysosaamisen lisääminen kunnissa ja riittävät resurssit perustasolla

TAVOITE	TOIMENPIDE JA VASTUUTAHO	MITTARI
<p>Tunnistetaan alkoholin, tupakatuotteiden, huumausaineiden käyttöön ja rahapelaamiseen liittyvät riskit ja osataan tukea asiakasta riittävän varhaisessa vaiheessa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Toimialojen yhteistyönä järjestetään vuosikellon mukaisesti koulutusta eri henkilöstöryhmille puheeksi oton tueksi ja hoitoon ohjaamiseksi (esim. mini-interventio, mininepsy, mielenterveyden ensiapukoulutus, BDI-mittarin käyttö ja koulutus, motivoiva haastattelu, nuorten tunnetaito koulutus, debriefing/ pikapurku-koulutukset) • AUDIT-kyselyn käytön laajentaminen kattavammaksi esim. ikäihmiset, työikäiset, ajokortti-terveystarkastukset • Mielenterveys- ja päihdetyön erikoistumisen mahdollistaminen/ vastuu Mielenterveys- ja päihdeyksikkö • Palveluohjaajien kouluttaminen / vastuu sosiaali- ja terveystalvet • RAI-arvion käyttöönotto koko yhteistoiminta-alueella vanhuspalveluissa • Masennusseulan GDS-15 käyttö ikäihmisten palvelutarpeen arvioinnissa ja ikäneuvolaikäyneillä / vastuu terveystalvet ja ikäihmisten palvelut 	<p>Kouluterveyskyselyn indikaattorit osoittavat käytetyt menetelmät vaikuttaviksi</p> <p>Seurataan terveydenhuollon toimijoilta päihdehoitajalle ohjautuneita ensikäyntien määriä</p> <p>Järjestetyt koulutukset ja koulutettujen määrät</p> <p>Ikäneuvolakävijöiden määrä /GDS +</p>

TAVOITE	TOIMENPIDE JA VASTUUTAHO	MITTARI
Perustason palveluissa on käytössä vaikuttavaksi todetut menetelmät eri ikäryhmien yleisimpien mielenterveyshäiriöiden ja päihteiden liikkäytön varhaiseen hoitoon	<ul style="list-style-type: none"> • Koulujen hyvinvoinnin vuosikello, päihdekasvatustunnit 6-7lk ikäryhmittäin / vastuu koulut • 3-portainen tuki koulussa tarpeen mukaisesti • Valomerkki –keskustelujen vahvistaminen ja kehittäminen / vastuu nuoriso- ja sosiaalipalvelut • Käypä hoito -suositusten mukainen säännöllinen psykososiaalinen tuki riittävän pitkäkestoisesti / vastuu sosiaali- ja terveyspalvelut • Osaamisen lisääminen konsultaation kautta esim. Geriatri, päihdelääkäri, A-klinikan lääkäri, erikoissairaanhoido / vastuu terveyspalvelut • Ikääntyneiden vertaistuen PILKE-ryhmien lisääminen yhteistyössä seurakunnan kanssa / vastuu terveyspalvelut, ikäihmisten palvelut 	<p>Koulutussuunnitelmassa on puheeksi oton, motivoivan haastattelun ja mini-interventioon (= valomerkkikeskustelut nuorille) koulutukset</p> <p>Hoito- ja kuntoutus on käypä hoito -suositusten mukaista ja potilas osallistuu perheineen hoitonsa suunnitteluun Yhteistyörakenteita ja konsultaatiokäytäntöjä on kehitetty.</p>
Itsemurhien ehkäisy	<ul style="list-style-type: none"> • Riittävät apu sekä resurssit mensesnuksen, päihteidenkäytön ja syrjäytymisen ehkäisyyn / vastuu kaikki toimialat • Riittävä resurssi terveyskeskuksessa mielenterveyshäiriöiden hoitoon ja hoitoon pääsyn nopeus / vastuu terveydenhuolto • Itsemurhavaaran tunnistaminen ja tuen järjestäminen nopeasti – otetaan vakavasti ja toimitaan nopeasti yksikössä, jossa huoli herää / vastuu kaikki toimialat • Tunnistamiseen keinoja peruspalveluihin, osaamisen lisääminen / vastuu kaikki toimialat • Puheeksi otto / vastuu kaikki toimialat 	Itsemurhien määrä vähennee

Laaja-alainen hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnissa

TAVOITE	TOIMENPIDE JA VASTUUTAHO	MITTARI
Terveyden edistäminen kunnan tehtävänä	<ul style="list-style-type: none"> • HYTE-kertoimen seuranta (€/asukas) hyvinvointikertomuksessa sekä toimenpiteiden suunnittelu HYTE-työn vaikuttavuuden lisäämiseksi / vastuu kaikki toimialat • Toteutetaan kunnissa hyväksytyjä kuntakohtaisia Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmia / vastuu kaikki toimialat • Hyvinvointia tukevassa työssä arvioidaan kokonaisuudessaan ympäristön nykytilaa, osallistetaan toimijoita palvelujen suunnitteluun ja eri toimintoihin / vastuu sivistyspalvelut ja sote 	Hyvinvointikertomusten ja lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmien mittareiden seuranta ja arviointi
Päätösten ennakoarvioinnin lisääminen	<ul style="list-style-type: none"> • Päätösten IVA ja EVA arviointi lasten ja nuorten palveluissa. 	Arviointien lukumäärä/kunta
Uudet toimintamallit ehkäisevän päihdetyön keinoina	<ul style="list-style-type: none"> • Laaja-alainen yhteistyö vuorovaikutteisten teemapäivien järjestämisessä / vastuu ehkäisevän päihdetyön ryhmä • Vertaistoiminta ja osallisuus, Kokemusasiantuntijoiden kouluttaminen / vastuu mielenterveys- ja päihdeyksikkö • Säännölliset yhteistyöneuvottelut (esim. sote, srk, erikoissairaanhoido, pelastuslaitos, poliisi) kerran vuodessa / vastuu kunnan hyvinvointityö 2023 alkaen 	Toteutuneet laaja-alaiset ja osallistavat, vuorovaikutteiset teematapahtumat lkm

Lapsen ja nuoret, ehkäisevät toimenpiteet

TAVOITE	TOIMENPIDE JA VASTUUTAHO	MITTARI
Sähköisten palvelujen saata- vuus ja saavutettavuus	<ul style="list-style-type: none"> Sähköisen perhekeskuksen kehittäminen mm. sähköisen palvelun lisääminen nuorille ja nuorille lapsiperheille / vastuu perhekeskus Sähköistä ajanvarausta laajennetaan ja mobiilivastaanottoja ja tekstiviestipalveluita lisätään/ vastuu terveydenhuolto Nuorten käyttämien sosiaalisen median kanavien hyödyntäminen info- ja tiedon jaossa / vastuu nuorisotoimi ja vertti vertais-tiedottajat Lasten ja nuorten digitaitojen tukeminen, ohjaus ja neuvonta asiointipalveluihin / vastuu koulutoimi, etsivä nuorisotyö, nuorisotyö 	<p>Sähköisiä palveluita on saatavilla</p> <p>Ohjausta palvelujen käyttöön on saatavilla</p> <p>Nuorille suunnattua tiedotusta on nuorten suosimalla kanavilla</p> <p>Kunnan kotisivut ovat ajan tasalla yhteystietoineen</p>
Palveluprosessien sujuvoittaminen ja palvelujen tuottamisen tarpeen mukaisesti	<ul style="list-style-type: none"> Perhekeskusmallin kehittämisen lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden mukaisesti Palveluviuhkan käyttö Liedossa ja levittäminen muiden kuntien käyttöön Yhteisöllinen oppilashuolto Koordinointi ja kehittäminen. Painopiste Liedossa: Yhteisöllisen oppilas- ja opiskelija-huollon kehittäminen esiopetuksesta perusopetukseen ja verkostoyhteistyö syrjäytymisen ehkäisemiseksi rakennettuna 	<p>Kouluterveyskyselyn mielen-terveyteen ja päihteiden käyttöön liittyvät indikaattorit</p> <p>Ehkäisevän päihdetyön ryhmä, laajennettu oppilas-huoltoryhmä, vanhempainryhmät ja nuorisovaltuusto kokoontuvat säännöllisesti ja arvioivat vuosittain lasten ja nuorten elämään</p>

	<p>oppilas- ja opiskelijahuollon ympärille / vastuu koulutoimi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niko-projekti kouluissa nikotiinituotteiden käytön vähentämiseksi / vastuu koulutoimi • PAKKA –toimintamalli (päihteen ostokokeet kaupoissa ja kioskeissa) otetaan käyttöön. Lieto / vastuu ehkäisevän päihdetyön ryhmä • Peliongelmat/peliaika huomioidaan jo alle kouluikäisistä alkaen perheen kanssa yhteistyössä / vastuu kaikissa yksiköissä 	<p>vaikuttavia tekijöitä ja hyvinvointia sekä toimenpiteitä</p> <p>Päihdehoitaja/lääkärin ja Ankkuri yhteistoiminnan asiakasmäärät</p> <p>A-klinikan tiedot peliriippuvaisten lkm muutos</p>
<p>Palveluohjauksen sujuvoittaminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Palveluohjauksen koulutus / vastuu sote • Viestinnän ja tiedottamisen lisääminen / vastuu kaikki toiminnot • Kuntalaisten tietoisuuden lisääminen siitä, että apua on saatavilla, hyvät ohjeistukset kunnan sivuille, auttavien puhelimien ja Chattien yhteystiedot esille myös esitteiden ja postereiden muodossa saavutettavuusnäkökulma huomioiden / vastuu sote, nuorisotoimi 	<p>Kuntalaisten tietoisuus palveluista kyselyjen perusteella (esim. V-S päihdekysely)</p>

Lapset ja nuoret, hoito- ja kuntoutuspalvelujen toimenpiteet

TAVOITE	TOIMENPIDE JA VASTUUTAHO	MITTARI
Riittävän varhain järjestetty tuki ja interventiot mielenterveyden vahvistamiseen ja päihteettömyyteen	<ul style="list-style-type: none"> Tupakasta vieroituksen tarjoaminen kaikille tupakoitsijoille / vastuu koulu) terveydenhuolto Koulukisaamiseen puuttumisen toimintamallien kehittäminen ja käyttö (esim. KIVA -koulu) / vastuu koulut Koulumaailman ulkopuolisten nuorten tavoittaminen riittävän varhain -> koulujen poissaoloseurannan toimintamalli / vastuu koulut Digipeli-toimintaa ryhmämuotoisesti / vastuu etsivä nuorisotyö Mielenterveystalon verkkoterapioiden hyödyntäminen / vastuu terveystalvelut 	<p>Kouluterveyskyselyn indikaattorit osoittavat toiminnan tulokselliseksi</p> <p>Erikoissairaanhoidon tarve vähenee</p> <p>A-klnikan tiedot peliriippuvaisten hoidon lkm muutos</p>

Lapset ja nuoret, osallisuuden lisääminen

TAVOITE	TOIMENPIDE JA VASTUUTAHO	MITTARI
Osallisuuden ja vaikuttamisen vahvistaminen omassa elämässä ja palveluissa	<ul style="list-style-type: none"> Vanhempaintoimikunnat, oppilaskunnat, vertaisryhmät, nuorisovaltuusto, vammaisneuvosto, järjestöyhteistyö mukaan toimintaan / vastuu kaikki toimialat Kuuleminen, ajankäyttö ja riittävät resurssit kohtaamiseen, luottamusuhteen luominen / kaikki toimijat Hoito- tai palvelusuunnitelma tehdään yhdessä asiakkaan ja perheen kanssa / kaikki toimijat 	<p>Nuorisovaltuuston ja vanhempainyhdistysten asiantuntemusta hyödynnetään</p> <p>Lasten ja nuorten kokemus kuulluksi tulemisesta kouluterveyskyselyn perusteella</p> <p>Asiakaspalautteista saatu tieto</p>

Työikäiset, ehkäisevät toimenpiteet

TAVOITE	TOIMENPIDE JA VASTUUTAHO	MITTARI
Sähköisten palvelujen saata- vuus ja saavutettavuus	<ul style="list-style-type: none"> Sähköistä ajanvarausta, mobiilivas- taanottoja ja tekstiviestipalveluita li- sätään / vastuu terveysterveystoiminta Päihde- ja mielenterveysverkkopal- veluita on käytössä ja lisätään käyt- tökokemusten myötä / vastuu mie- lenterveys- ja päihdepalvelut Asiakkaiden digitaitojen tukeminen yhteistyössä kansalaisopiston kanssa / vastuu Kisälli, kansalais- opisto 	<p>Sähköisten palveluiden käyt- tömääriä ja vaikuttavuutta seurattava</p> <p>Kunnan kotisivut ovat ajan- tasalla yhteystietoineen</p> <p>Asiakaspalaute</p>
Palveluprosessien sujuvoitta- minen ja palvelujen tuottami- nen tarpeen mukaisesti	<ul style="list-style-type: none"> Matalan kynnyksen avun vahvistami- nen, mielenterveys- ja keskustelu- apua tulee olla saatavilla ilman pit- kää odotusaikaa 1–2- päivän sisällä. Varhaisen tuen järjestäminen yksi- kössä, missä huoli on herännyt / vastuu kaikki toimialat Kuntalaisten tietoisuuden lisääminen siitä, että apua on saatavilla, esit- teet, posterit, auttavien puhelinten ja chattien yhteystiedot esille, hyvin- vointi TV:n tiedotteet erityisesti niille, jotka eivät käytä sähköisiä palveluita / vastuu sote 	<p>Toimialojen välinen yhteis- työ koetaan sujuvaksi</p> <p>Asiakaspalaute</p>

Työikäiset, hoito- ja kuntoutuspalvelujen toimenpiteet

TAVOITE	TOIMENPIDE JA VASTUUTAHO	MITTARI
Palveluprosessin sujuvoittaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Tupakasta vieroituksen tarjoaminen kaikille tupakoitsijoille / vastuu terveysterveyspalvelut • Mielenterveystalon ja A-klinikan verkkoterapioiden hyödyntäminen / vastuu terveysterveyspalvelut • Päivystyksellistä apua tulee olla saatavilla ilman pitkää odotusaikaa 1–2-päivän sisällä / vastuu sote • Kriisiavun prosessin selkeyttäminen ja vastuiden määrittely / vastuu yksiköissä (turvallisuussuunnitelmat) • Päihdehoitajan, mielenterveyteen suuntautuneen sairaanhoitajan ja psykologin vakanssien lisääminen terveysterveyskeskukseen ja kuntoutusohjaan vakanssi mielenterveys- ja päihdeyksikköön / vastuu sosiaali- ja terveydenhuolto • Mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden hoidossa otetaan koko perheen tilanne huomioon. Avuksi omaisjärjestö / vastuu sote ja järjestöt • Vahvistetaan mielenterveys- ja päihdeyksikön yhteisiä sote-linjauksia esimiesten välillä / vastuu sote esimiehet 	<p>Päihteiden käytön takia sairaalahoitoa tarvitaan vähemmän</p> <p>Vertaistukea ja omaisten ryhmiä on tarjolla</p> <p>Kuntalaisten tietoisuus palveluista kyselyjen perusteella (esim. V-S päihdekysely, asiakaspalautteet)</p>
Eläköitymisen vähentyminen mielenterveys- ja päihdeongelmien vuoksi	<ul style="list-style-type: none"> • Kutu-ryhmät, starttipaja, nuorten kuntoutujan polku/ vastuu työllistämispalvelut • Välityömalli ja sosiaalinen kuntoutus on edellytyksenä työmarkkinoille siirtymiseen ja eläköitymisen vähentymiseen. Lähipalveluna tai kuljetusjärjestelyin (SHL tai VPL mukaan) / vastuu työllistämispalvelut, sote 	<p>Hyvinvointikertomusten indikaattorit osoittavat mielenterveyssyistä eläkkeelle siirtymisen vähentyneen</p>

Työikäiset, osallisuuden lisääminen

TAVOITE	TOIMENPIDE JA VASTUUTAHO	MITTARI
Kokemusasiantuntijoiden hyödyntäminen palveluiden kehittämisessä	<ul style="list-style-type: none"> Opinnäytetöiden hyödyntäminen / vastuu mielenterveys- ja päihdeyksikkö 	Tehdyt opinnäytetyöt ja sen johdosta sovitut toimenpiteet
Asiakkaan osallisuuden lisääminen omassa hoidossa ja palvelussa	<ul style="list-style-type: none"> Asiakas osallistuu oman hoidon suunnitteluun ja toteuttamiseen / vastuu sote Kokeillaan asiakasraatien perustamista Koski TL kokemusten perusteella Säännölliset yhteistyöneuvottelut järjestöjen kanssa 1-2 krt/v / vastuu mielenterveys- ja päihdeyksikkö 	Asiakaspalaute Järjestetyt yhteistyöneuvottelut

Ikääntyneet, ehkäisevät toimenpiteet

TAVOITE	TOIMENPIDE JA VASTUUTAHO	MITTARI
Sähköisten palvelujen saatavuus	<ul style="list-style-type: none"> Asiakkaiden digitaitojen tukeminen ja avustaminen kiinteässä yhteistyössä esim. kansalaisopiston kanssa palvelukeskuksissa / vastuu kuntien ikäihmisten palvelut Sähköisten ajanvarausmahdollisuuksien lisääminen hyvinvointialueen tavoitteiden mukaisesti / vastuu terveystieteiden palvelut, ikäihmisten palvelut 	<p>Kansalaisopiston osallistujamäärät ikäihmisten kursseille</p> <p>Kunnan kotisivut ovat ajan tasalla yhteystietoineen</p>
Palveluprosessien sujuvoittaminen ja palvelujen tuottaminen tarpeen mukaisesti	<ul style="list-style-type: none"> Varhaisen tuen järjestäminen yksiköissä, missä huoli on herännyt, matalan kynnyksen avun vahvistaminen, keskusteluapua tulee olla saatavilla 1–2- päivän sisällä / vastuu ikäihmisten palvelut Mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden lähiomaisten jaksamista tuetaan / vastuu terveystieteiden palvelut 	<p>Henkilökunnan saama koulutus puheeksi ottoon ja keskusteluavun antamiseen</p> <p>Asiakaspalautteet</p>

Ikääntyneet, hoito- ja kuntoutuspalvelujen toimenpiteet

TAVOITE	TOIMENPIDE JA VASTUUTAHO	MITTARI
<p>Palveluprosessien sujuvoittaminen ja palvelujen tuottaminen tarpeen mukaisesti</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sosiaalista kuntoutusta sekä päivätoimintaa kehitetään edelleen ja päivätoimintaryhmiä lisätään tarpeen mukaan / vastuu ikäihmisten palvelut • Ikäneuvolan siirto terveystalouteen sekä palveluohjauksen ja monitoimijaisen palvelutarpeen arvioinnin kehittäminen / vastuu terveystaloutta, ikäihmisten palvelut • Mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden lähiomaisten jaksamista tuetaan / vastuu ikäihmisten palvelut ja terveystaloutta • Ikääntyneiden ohjaus järjestöjen toimintaan ja vertaistuen piiriin / vastuu palveluohjaus • Keskusteluapu ja palveluohjaus yksikössä 1–2- päivän sisällä, jossa palvelutarve havaittu ja ohjaus jatkopalveluun / ikäihmisten palvelut ja terveystaloutta • Yhtenäiset hoito- ja palvelusuunnitelmat yhteistyötä lisäämällä sosiaali- ja terveystaloutta yhteisille asiakkaille / vastuu ikäihmisten palvelut • Päihdehoitajan, mielenterveyden suuntautuneen sairaanhoitajan ja psykologin vakanssien lisääminen terveystaloutta / vastuu terveystaloutta 	<p>Päivätoiminnan ryhmien määrän kehitys</p> <p>Asiakaspalautteet</p> <p>Vanhuspsykiatrian käyttö</p> <p>A-klinikan palveluiden käyttö</p>

Ikääntyneet, osallisuuden lisääminen

TAVOITE	TOIMENPIDE JA VASTUUTAHO	MITTARI
Osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden vahvistaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Asiakasraatien, vanhusneuvoston, vertaisryhmien hyödyntäminen / vastuu ikäihmisten palvelut • Selvitys kokemusasiantuntijoiden hyödyntämisestä / vastuu ikäihmisten palvelut • Yhdenmukaiset asiakaspalautekyselyt / vastuu ikäihmisten palvelut • Soten yhteistyö AA-kerhon ja järjestöjen kanssa toimintakyvyn ja kuntoutuksen tukemiseksi / vastuu ikäihmisten palvelut • Hoito- ja palvelusuunnitelma tehdään yhdessä asiakkaan ja läheisten kanssa / vastuu ikäihmisten palvelut ja terveystyöpalvelut 	<p>Ryhmiä/ kokoontumisten määrä kasvaa</p> <p>Yhdenmukaistettu vuoteen 2023 mennessä</p> <p>Asiakaspalautekyselyjen tulokset</p>